

Mobilitatea socio ocupațională și implicațiile ei asupra dimensiunii familiei

Ioan Nichita

director al Direcției județene de statistică Satu-Mare

Gheorghe Daraban

economist, Direcția județeană de statistică Satu Mare

I. Elemente de metodologie

1. Obiectivele cercetării

Tranziția demografică, proces complex desfășurat în țara noastră sub incidența dezvoltării economice și sociale, s-a produs și în cadrul tendințelor demografice din județul Satu Mare, care urmează îndeaproape evoluția demografică la nivel național.

Puternicile transformări economice și sociale din ultimele decenii au antrenat o serie de factori cu influență marcată asupra comportamentului demografic al populației din județ, factori de mare complexitate, dintre care, în prim-plan, se situează : ridicarea nivelului de instruire al populației feminine și prelungirea duratei de școlarizare ; modificarea statutului social al femeilor ; mobilitatea socio ocupațională a populației ; modificarea mediului social de viață prin extinderea urbanizării. Mobilitatea socio ocupațională și influența sa asupra comportamentului demografic, concretizat în dimensiunea familiei, a constituit obiectul unei cercetări întreprinse în anul 1978 ale cărei rezultate le prezentăm în cele ce urmează.

2. Ipoteze de lucru și concepte operaționale

Literatura de specialitate și datele statistice disponibile demonstrează că atitudinea populației față de propria-i reproducere, având determinări multiple de natură biologică, psihosocială și economică, prezintă diferențieri mari în funcție de mediul social de viață și statutul social al familiei (ale cărui caracteristici de bază sînt : categoria socială, ocupația, nivelul studiilor, nivelul veniturilor).

Astfel, datele recensămîntului din 1966 releva faptul că, în țara noastră, dimensiunea familiei — ca indicator final al comportamentului demografic — prezintă următoarele trăsături specifice pentru familiile de tip urban și rural, respectiv pentru familiile de țărani, de muncitori și de intelectuali (tabelul nr. 1).

Fără a pierde din vedere caracterul deosebit de complex al problemei cercetate, ne izbim în mod firesc de întrebarea : prin schimbarea categoriei sociale, ocupației sau mediului social de viață, ca urmare a mobilității socio ocupaționale, se modifică și comportamentul demografic ?

În căutarea unui răspuns la întrebarea pusă, admitem ca punct de pornire următoarele ipoteze : a. schimbarea statusului social sau a mediului social de viață conduce la modificarea comportamentului demografic și însușirea comportamentului specific noului status social dobî-

dit; b. trecerea unei persoane sau familii la un status social superior nu schimbă în mod esențial comportamentul demografic care continuă să rămână apropiat de comportamentul specific statusului social inițial; c. comportamentul demografic al familiilor mobile din punct de vedere socioocupational are o poziție intermediară între comportamentul specific statusului social inițial și cel propriu noului status dobândit.

Tabelul nr. 1

Categorია socială a capului de familie	Numărul mediu de copii necăsătoriți ce revine pe o familie de tip nuclear din :		
	Municipii, orașe și comune subordonate	Comune	Total
Muncitori	1,20	1,69	1,38
Intelectuali și funcționari	0,92	1,23	0,99
Țărani cooperatori	1,29	1,40	1,39

Pentru verificarea ipotezelor avansate, s-a efectuat o anchetă demografică pe baza unui chestionar de natură factuală cu întrebări deschise.

Principalele concepte operaționale urmărite prin acest chestionar au fost următoarele: a. dimensiunea familiei — înțelesă ca număr mediu de copii (căsătoriți și necăsătoriți) supra-viețuitori ce revin la un cuplu familial; b. mobilitatea socioocupatională intergenerației, concretizată în evitarea de către fii a ocupației sau categoriei sociale avută de părinți; c. mobilitatea socioocupatională biografică, reprezentată prin schimbările de ocupație și categoria socială survenită în biografia unei persoane, de la intrarea în viața activă până la momentul cercetării.

Informațiile necesare pentru determinarea acestor indicatori puteau fi furnizate de ambii membri ai cuplului familial, motiv pentru care, într-un mod mai puțin obișnuit, la cercetarea comportamentului demografic s-a luat în studiu și bărbații.

3. Eșantionul cercetat și caracteristicile sale

În vederea atingerii obiectivelor propuse, s-au anchetat un număr de 1 275 familii din municipiul Satu Mare și din câteva comune situate în zonele Carei, Tășnad și Oaș, zone diferite din punctul de vedere al dezvoltării economico-sociale și al tradițiilor.

Eșantionul cercetat cuprinde, în mod proporțional pe ramurile economiei naționale, 1,2% din personalul muncitor având locul de muncă în municipiul Satu-Mare și o parte a familiilor din mediul rural incluse în cercetarea bugetelor de familie.

Subiecții anchetei, selectați din 12 unități economice și sociale pe bază de pas statistic, împreună cu cei cuprinși în cercetarea bugetelor de familie, prezintă, în funcție de sex și categoria socioocupatională, repartitia redată în tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 2

	Bărbați		Femei		Total	
	număr	pondere %	număr	pondere %	număr	pondere %
T (țărani cooperatori)	63	6,5	6	1,9	69	5,4
M (muncitori)	757	79,1	178	56,0	935	73,3
IM (intelectuali și funcționari cu studii medii)	78	8,2	111	34,9	189	14,8
IS (intelectuali cu studii superioare)	59	6,2	23	7,2	82	6,4
Total	957	100,0	318	100,0	1 275	100,0

Marea majoritate a familiilor luate în studiu sînt născute în județul Satu Mare și au domiciliul în mediul urban (tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3

	Familii domiciliate în mediul urban	
	Număr	Ponderea în eșantion
Țărani cooperatori	1	1,5
Muncitori	654	70,0
Intelectuali și funcționari cu studii medii	176	93,1
Intelectuali cu studii superioare	81	98,8
Total	911	71,5

Din punct de vedere al vîrstei, pragul de 36 de ani — care ar prezenta în medie pragul primilor 10 ani de căsătorie — desparte persoanele cercetate în două părți inegale (tabelul nr. 4).

Tabelul nr. 4

	Bărbați		Femei	
	pînă la 35 ani	36 ani și peste	pînă la 35 ani	36 ani și peste
Țărani cooperatori	4,5	95,5	—	100,0
Muncitori	39,2	60,8	47,2	52,8
Intelectuali și funcționari cu studii medii	50,0	50,0	47,0	53,0
Intelectuali cu studii superioare	52,5	47,5	65,2	34,8
Total eșantion	38,7	61,3	47,5	52,5

Nivelul de pregătire școlară la subiecții anchetei este redat în tabelul nr. 5.

Tabelul nr. 5

	Total		Bărbați		Femei	
	număr	pondere %	număr	pondere %	număr	pondere %
Școala primară și elementară	835	65,5	675	70,5	160	50,3
Studii de nivel mediu	358	28,1	223	23,3	135	42,5
Studii superioare	82	6,4	59	6,2	23	7,2
Total eșantion	1 275	100,0	957	100,0	318	100,0

Cea mai mare parte a persoanelor studiate descind din familii de țărani și muncitori, (tabelul nr. 6).

Subiecții anchetei, avînd caracteristicile anterior prezentate, au răspuns la chestionar atît prin autoînregistrare, cit și prin completarea făcută de asistenții de anchetă, oferind date pentru trei generații : bunic, tată, fiu. Persoanele care au refuzat colaborarea, ca și cele necă-

Tabelul nr. 6

Categorica socială de origine	(%)		
	Bărbați	Femei	Total
Țărani	55,8	36,8	51,1
Muncitori	38,3	50,3	41,3
Intelectuali și funcționari	5,4	11,0	6,8
Alte categorii	0,5	1,9	0,8
Total	100,0	100,0	100,0

sătorite, depistate pe baza pasului de selecție, au fost înlocuite — potrivit aceluiași principiu —, asigurîndu-se în final ca 85 % din familiile solicitate să completeze cu promptitudine și liber consimțit chestionarul.

II. Mobilitatea socioocupațională și implicațiile ei asupra comportamentului demografic

1. Dimensiunea familiei în cadrul eșantionului cercetat

După cum se știe, în practică, statusul social atribuit unei familii este statusul social al capului de familie, avînd drept caracteristici de bază : categoria socială, ocupația, nivelul studiilor, nivelul veniturilor, iar urmărirea mobilității socioocupaționale a familiei se concentrează asupra schimbării elementelor de status ale capilor de familie, în majoritate bărbați.

Dimpotrivă, cercetările privind fertilitatea cuplului familial se axează pe corelațiile strînse ce există între elementele statusului social al femeii și indicii fertilității.

2. Dimensiunea familiei în funcție de categoria socioocupațională a ambilor soți

Pentru a lega stadiul mobilității socioocupaționale de cel al productivității cuplului familial, vom cerceta în cele ce urmează relațiile dintre dimensiunea familiei și elementele de status social ale ambilor soți și, implicit, mărimea familiei în cazul cuplurilor mixte. Abordarea problemei sub această formă se motivează și prin faptul că numai 47,4 % din familiile luate în studiu sînt omogene, diferența de 52,6 % reprezentînd familiile mixte.

Din considerentele expuse anterior, chestionarele s-au prelucrat distinct pe două grupe, A și B, în funcție de sexul subiecților. La o primă analiză, datele furnizate de subiecții anche- tei pun în evidență următoarele constatări :

a. Dimensiunea familiei este sensibil influențată de participarea femeii la activitatea productivă. Astfel, cele 292 cupluri familiale, în care soțiile sînt casnice, au în medie 2,1 copii, față de 1,8 copii cit înregistrează cuplurile cu ambii soți activi din grupa A și, respectiv, 1,7 copii din grupa B ;

b. La cuplurile active, mărimea medie a familiei prezintă diferențieri relativ similare, în funcție de statusul ocupațional al soțului sau al soției, diminuîndu-se odată cu evoluția statusului spre ocupații superioare (tabelul nr. 7).

Așadar, familiile de țărani și muncitori, considerate ca atare, fie după ocupația soțului, fie după ocupația soției, prezintă o dimensiune a familiei mai mare decît familiile de intelectuali și funcționari.

Datele analitice ne arată că familiile mixte includ, în marea majoritate a cazurilor, soți avînd o poziție socială foarte apropiată, iar comportamentul demografic al cuplurilor familiale mixte diferă de comportamentul reprezentativ al familiilor omogene din punct de vedere socioocupațional, prezentînd următoarele particularități : a. familiile mixte de tipul țărancă-muncitor au un comportament demografic aproape identic cu familiile omogene de țărani,

deci cu familia de tip rural; **b.** cuplurile de genul muncitoare-țăran sînt apropiate ca dimensiune de familiile de muncitori; **e.** în cazul cuplurilor mixte muncitoare-intelectual cu studii medii sau muncitor-intelectuală cu studii medii, dimensiunea familiei este mai redusă decît cea a familiilor omogene de muncitori, respectiv de intelectuali și funcționari cu pregătire medie; **d.** cuplurile din ambele variante, între intelectuali cu studii superioare și intelectuali cu studii medii, au o dimensiune a familiei mai mare decît corespondentele lor omogene.

Tabelul nr. 7

	Țărani <i>T</i>	Muncit. agric. <i>Ma</i>	Muncit. necal. <i>Mn</i>	Muncit. calif. <i>Mc</i>	Alte categorii <i>Ac</i>	Intelect. studii medii <i>Im - F</i>	Intelect. studii sup. <i>Is</i>
<i>Grupa A — bărbați</i>							
Familii omogene	2,5	—	1,9	1,7	—	1,5	1,6
Familii încadrate după ocupația soției	2,5	—	1,9	1,6	1,4	1,5	1,6
Familii încadrate după ocupația soțului	2,4	2,2	2,0	1,7	—	1,4	1,5
<i>Grupa B — femei</i>							
Familii omogene	2,2	—	2,6	1,9	—	1,4	1,3
Familii încadrate după ocupația soției	2,0	—	2,4	1,8	—	1,4	1,3
Familii încadrate după ocupația soțului	2,2	—	2,3	1,8	—	1,4	1,4

Constatările de pînă acum demonstrează că cercetarea dimensiunii familiei în funcție de categoria socioocupatională a ambilor soți conduce la rezultate apropiate, dar aproximative, ca urmare a particularităților de comportament demografic întîlnite la familiile mixte.

Adîncind analiza și apreciind cu rezervă cuvenită rezultatele, observăm că variația dimensiunii familiei în funcție de categoria socioocupatională (a soțului în grupa A, respectiv a soției în grupa B) se manifestă pregnant într-un mediu social identic sau în grupe de vîrstă omogene, fapt ce demonstrează existența unor corelații reale între aceste caracteristici.

3. Mobilitatea socioocupatională intergenerații

Privită în timp, mobilitatea socioocupatională reprezintă împletirea strînsă a mobilității intergenerații și a mobilității biografice. În cazul eșantionului studiat, mobilitatea socială urmărită de-a lungul a trei generații (bunic, tată, fiu) apare ca un proces foarte amplu. Marea majoritate a subiecților anchetei au altă categorie socială decît tatăl sau bunicul, structura socială s-a schimbat radical de la generație la generație în favoarea categoriilor muncitori și intelectuali, iar dimensiunea familiei s-a redus la jumătate, așa cum relevă și datele din tabelul nr. 8.

Amplizarea mobilității sociale, de la generația taților la cea a fiilor — care reprezintă de fapt rezultanta celor două tipuri de mobilitate —, apare cit se poate de elocvent în limbajul unor indicatori specifici privind moștenirea categoriei sociale a părinților, respectiv transmiterea pentru fii a categoriei sociale avute de părinți, indicatori simpli de determinat pe baza datelor absolute din tabelul nr. 9.

La primul indicator, se constată că în eșantionul cercetat se moștenește categoria socială a părinților în proporție de 97 % pentru țărani, 43 % pentru muncitori, 14 % pentru intelectuali cu studii medii, 25 % pentru intelectuali cu studii superioare. În familiile de țărani, 10 % din tați au transmis fiilor categoria lor socială, 77 % dintre muncitori, 40 % dintre intelectuali cu studii medii și 57 % dintre intelectuali cu studii superioare.

Studiind în profunzime procesul mobilității, se constată că din 1 029 de bunici țărani, doar 66, deci abia 6 % dintre nepoți au aceeași ocupație. Alături de amploarea acestui proces

Tabelul nr. 8

Grupa A	Bunici		Tați		Fii	
	pondere %	dimensiunea familiei	pondere %	dimensiunea familiei	pondere %	dimensiunea familiei
<i>T</i>	84,6	4,5	55,8	4,8	6,5	2,4
<i>M</i>	13,3	4,7	38,3	4,2	79,1	2,0
<i>Ac</i>	0,8	6,7	0,5	5,2	—	—
<i>Im-F</i>	1,0	3,9	3,9	2,7	8,2	1,4
<i>Is</i>	0,1	2,0	1,5	2,4	6,2	1,5
Total	100,0	4,5	100,0	4,4	100,0	1,9
Grupa B						
<i>T</i>	68,8	4,6	36,8	4,5	1,9	2,0
<i>M</i>	24,8	4,4	50,3	3,7	56,0	2,0
<i>Ac</i>	1,8	5,0	1,9	3,5	—	—
<i>Im-F</i>	3,4	4,4	8,8	2,8	34,9	1,4
<i>Is</i>	0,9	5,3	2,2	2,2	7,2	1,3
Total	100,0	4,6	100,0	3,9	100,0	1,7

social, datele prezentate mai pun în relief existența unor regularități în comportamentul demografic al familiilor mobile, în sensul că:

— în ambele grupe de subiecți, la familiile mobile, dimensiunea familiei scade față de cea caracteristică familiilor de origine, odată cu înaintarea acestora spre categorii sociale mai înalte, și scade foarte puțin în cazul procesului invers (aspecte ce se pot urmări pe orizontala tabloului de date prezentate în tabelul nr. 9);

Tabelul nr. 9

Categorie socială actuală a fiilor

<i>T</i>		<i>M</i>		<i>Ac</i>		<i>Im-F</i>		<i>Is</i>		Total	
nr. fam.	dimens. fam.	nr. fam.	dimens. fam.	nr. fam.	dimens. fam.	nr. fam.	dimens. fam.	nr. fam.	dimens. fam.	nr. fam.	dimens. fam.
Originea socială directă											
Grupa A											
<i>T</i> 61	2,4	431	2,1	—	—	30	1,6	12	1,9	534	2,1
<i>M</i> 2	1,5	305	1,8	—	—	35	1,2	25	1,4	367	1,7
<i>Ac</i> —	—	4	2,5	—	—	—	—	1	1,0	5	2,0
<i>I-F</i> —	—	13	1,6	—	—	10	1,6	14	1,3	37	1,5
<i>Is</i> —	—	4	1,5	—	—	3	2,0	7	1,4	14	1,6
Total 63	2,4	757	2,0	—	—	78	1,4	59	1,5	957	1,9
Originea socială indirectă											
Grupa B											
<i>T</i> 6	2,0	71	1,9	—	—	33	1,4	7	1,1	117	1,7
<i>M</i> —	—	97	2,1	—	—	66	1,4	7	1,6	160	1,8
<i>Ac</i> —	—	2	3,0	—	—	4	1,2	—	—	6	1,8
<i>I-F</i> —	—	8	1,5	—	—	16	1,2	4	1,2	28	1,3
<i>Is</i> —	—	—	—	—	—	2	2,0	5	1,6	7	1,7
Total 6	2,0	178	2,0	—	—	111	1,4	23	1,3	318	1,7

— gradul de depărtare față de comportamentul specific categoriei sociale de origine, respectiv gradul de apropiere față de comportamentul tipic, categoriei sale actuale — reprezentat prin dimensiunea familiilor care nu au suferit mobilitate — diferă după cum urmează :

a. În cazul bărbaților, deci în grupa A, muncitorii și intelectualii cu studii superioare, care provin din familii de țărani, au o dimensiune a familiei mai mare decât cei care provin din celelalte categorii sociale, iar mărimea familiei se află la egală distanță între dimensiunile familiilor tipice, de origine și cea actuală. Astfel, ei moștenesc comportamentul demografic și se adaptează în egală măsură comportamentului specific noului status dobândit ;

b. În ambele grupe, intelectualii și funcționarii cu studii medii, provenind din țărani sau muncitori, au o dimensiune a familiei mult sub cea a categoriilor sociale de origine, dar mai apropiată de comportamentul specific categoriei actuale. De asemenea, muncitorii proveniți din familii de intelectuali și funcționari rămân pe mai departe legați de comportamentul demografic al familiilor de origine, fapt ce dovedește că intelectualii și funcționarii sînt tradiționali cînd coboară în scara socială și foarte adaptabili în situația inversă ;

c. Familiile de intelectuali cu studii superioare, provenite din familii de funcționari și intelectuali cu studii medii, prezintă în ambele grupe cea mai scăzută dimensiune a familiei ;

d. cele mai tradiționale în comportamentul demografic par a fi familiile de muncitori provenite din familii de țărani.

Această ultimă constatare, verificată în ambele grupe, necesită o analiză mai detaliată. Se știe că în grupa A, din cele 310 de familii de muncitori avînd origine țărănească, 224 locuiesc în mediul rural și au o dimensiune a familiei de 2,25 copii, mai ridicată și ca urmare a influenței mediului social de viață. Cele 207 familii muncitorești de origine țărănească, locuind în mediul urban, au o dimensiune a familiei de 1,9 copii, deci, în continuare, superioară familiei tipice de muncitori (1,8) și celor provenind din alte categorii.

În cazul grupei B, familia tipică de țărani nu este suficient de reprezentativă, de aceea se poate aprecia că muncitoarele provenite din familii țărănești sînt mai aproape de comportamentul demografic al familiilor tipice de muncitori și, ca atare, sînt într-o măsură mai mică influențate de comportamentul categoriei de origine.

Considerentele de pînă acum îndreptătesc concluzia asupra comportamentului demografic, potrivit căruia categoria socială de origine are o influență mai semnificativă doar în cazul bărbaților și în special al muncitorilor proveniți din familiile de țărani. Așadar, în măsura în care influența originii sociale asupra comportamentului demografic este mai redusă, se mărește rolul mobilității sociale în schimbarea dimensiunii familiei.

Așa cum a fost prezentat, procesul mobilității include atît mobilitatea intergenerației, cît și mobilitatea survenită în biografia subiecților anchetei, de la intrarea în viața activă și pînă în prezent. Această ultimă porțiune a distanței parcurse în cîmpul social de persoanele anchetate urmează să fie prezentată distinct.

4. Mobilitatea biografică

Schimbarea ocupației și categoriei sociale, după intrarea în viața activă, se relevă ca un proces mai puțin amplu, deoarece subiecții tineri au trecut prin intermediul școlii la categoria socioocupatională actuală.

Principalele direcții ale mobilității biografice s-au desfășurat ascendent, după cum se observă din tabelul nr. 10.

Intensitatea mobilității biografice este apropiată în ambele grupe, 25 % dintre subiecți, deci fiecare al patrulea subiect avînd în prezent o altă categorie socioprofesională decît la începutul activității. Mai mult decît atît 15 % dintre subiecții din grupa A și 19 % din subiecții grupei B aparțin altei categorii sociale. Schimbarea statusului ocupațional, prin trecerea la o altă ocupație sau avansarea în cadrul aceleiași categorii ocupaționale, s-a desfășurat mai intens în grupa A, la țărani (60 %), muncitori agricoli (45 %) și muncitori necalificați (66 %), iar în grupa B la muncitoarele necalificate (34 %) și femeile fără ocupație productivă. Asociînd procesului mobilității productivitatea cuplurilor familiale, observăm (urmărind pe orizontala tabloului de date de la stînga la dreapta) că, exceptînd bărbații care și-au început activitatea ca țărani, avansarea socială este însoțită de diminuarea dimensiunii familiei.

Această tendință este, fără îndoială, condiționată de vîrsta subiecților în momentul schimbării categoriei socioocupaționale. Muncitorii, care inițial au fost țărani și și-au schimbat ocupația la vîrstă destul de matură, au continuat să locuiască în mare parte în mediul rural, în aceste condiții mobilitatea ocupațională rămînînd fără influențe sensibile asupra dimensiunii

Tabelul nr. 10

Ocupația actuală

Grupa A		<i>T</i>	<i>Ma</i>	<i>Mn</i>	<i>Mc</i>	<i>IM-F</i>	<i>Is</i>	<i>Fo</i>	Total
Ocupația inițială	<i>T</i>	63	6	14	71	—	—	—	154
	<i>b</i>	2,4	2,5	3,1	2,5	—	—	—	2,5
	<i>Ma</i>	—	11	2	7	—	—	—	20
	<i>b</i>	—	3,2	1,5	3,1	—	—	—	3,0
	<i>Mn</i>	—	4	42	75	—	1	—	122
	<i>b</i>	—	2,2	2,5	2,2	—	1,0	—	2,3
	<i>Mc</i>	—	3	3	505	26	1	—	537
	<i>b</i>	—	2,0	1,0	1,8	1,3	2,0	—	1,8
	<i>Im-F</i>	—	—	2	8	46	5	—	61
	<i>b</i>	—	—	1,0	1,8	1,6	1,8	—	1,6
	<i>Is</i>	—	—	—	—	—	52	—	52
	<i>b</i>	—	—	—	—	—	1,5	—	1,5
	<i>Fo</i>	—	—	—	3	6	—	—	9
	<i>b</i>	—	—	—	1,0	0,6	—	—	0,7
Total		63	24	62	671	78	59	—	957
		2,4	2,7	2,5	1,9	1,4	1,5	—	1,9
Grupa B									
Ocupația inițială	<i>T</i>	6	—	3	—	—	—	—	9
	<i>b</i>	2,0	—	2,3	—	—	—	—	2,0
	<i>Ma</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
	<i>b</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
	<i>Mn</i>	—	—	34	18	—	—	—	52
	<i>b</i>	—	—	2,3	2,0	—	—	—	2,1
	<i>Mc</i>	—	—	—	87	4	—	—	91
	<i>b</i>	—	—	—	1,8	1,0	—	—	1,8
	<i>Im-F</i>	—	—	—	7	91	1	—	99
	<i>b</i>	—	—	1,1	1,1	1,5	2,0	—	1,5
	<i>Is</i>	—	—	—	—	—	22	—	22
	<i>b</i>	—	—	—	—	—	1,3	—	1,3
	<i>Fo</i>	—	—	9	20	16	16	—	45
	<i>b</i>	—	—	3,4	2,0	1,0	—	—	1,9
Total		6	—	46	132	111	23	—	318
		2,0	—	2,4	1,8	1,4	1,3	—	1,7

a = nr. familii; *b* = dimensiunea familiei; *T* = țărani; *Ma* = muncitori agricoli; *Mn* = muncitori necalificați; *Mc* = muncitori calificați; *Im-F* = intelectuali și funcționari cu studii medii; *Is* = intelectuali cu studii superioare; *Fo* = fără ocupație.

familiei. Fenomenul s-a desfășurat în mod asemănător în cazul muncitorilor agricoli și al muncitorilor necalificați. Astfel, categoria muncitori calificați, care și-au mărit efectivul pe seama cadrelor de țărani, muncitori agricoli și muncitori necalificați are, în urma mobilității, o familie de dimensiune mai mare.

În cazul intelectualilor cu pregătire medie, noii veniți, foști muncitori sau fără ocupație, au condus, dimpotrivă, la diminuarea mărimii medii a familiei.

5. Cuantificarea influenței mobilității sociale asupra mărimii medii a familiei în eșantionul studiat

Pentru a măsura influența mobilității sociale asupra dimensiunii familiei în cadrul eșantionului cercetat, am acceptat următoarele premise metodologice :

- în cadrul fiecărei categorii sociale, dimensiunea familiei în cazul cuplurilor care nu au fost mobile a evoluat sub influența unui complex de factori, dar mai puțin a mobilității. Altfel exprimat, mărimea medie a familiilor imobile din punct de vedere social nu poartă influența mobilității ;

- la nivelul eșantionului, se poate determina dimensiunea familiei (Dim) în ipoteza că mobilitatea nu ar fi avut loc, ponderind structura inițială pe categorii sociale cu dimensiunea corespunzătoare a familiilor tipice, adică a familiilor neantrenate în curentul mobilității ;

- ponderind structura actuală pe categorii sociale cu dimensiunea corespunzătoare a familiilor tipice, se obține pe eșantion o dimensiune a familiei (D_p) care exclude influența originii sociale și a ocupațiilor anterioare asupra mărimii medii a familiei și, deci, care presupune că familiile mobile și-au însușit în întregime comportamentul categoriei în care au intrat ;

- dimensiunea actuală a familiei pe eșantion (D_{ef}) a fost influențată de un complex de factori, printre care originea socială, ocupațiile anterioare și mobilitatea.

Pe baza indicatorilor anterior stabiliți se poate determina :

1. influența teoretică a mobilității asupra scăderii dimensiunii familiei — în ipoteza că originea socială și ocupațiile anterioare, deci trecutul social al unei familii, nu influențează cu nimic comportamentul demografic și că persoanele mobile își însușesc întocmai comportamentul tipic al categoriei sociale în care au intrat — ca diferență : $I_t = D_p - D_{im}$;

2. influența efectivă a mobilității asupra dimensiunii familiei : $I_{ef} = D_{ef} - D_{im}$;

3. influența originii sociale și ocupaționale anterioare al familiilor mobile asupra dimensiunii actuale a familiei în eșantionul cercetat : $I_o = D_{ef} - D_p$; $\rightarrow I_t + I_o = I_{ef}$;

Procedind la calculul efectiv al indicatorilor prezentați, obținem, pe baza datelor din cercetarea întreprinsă, următoarele rezultate :

— $I_t = D_p - D_{im} = 1,80 - 2,12 = -0,32 \rightarrow$ teoretic, dacă mobilitatea socială ar fi avut un sens ascendent, ar fi condus la scăderea productivității cuplurilor familiale cu 32 copii la 100 familii, dacă familiile mobile ar fi adoptat întocmai comportamentul demografic al familiilor tipice din categoria socială în care au intrat ;

— $I_o = D_{ef} - D_p = 1,94 - 1,80 = +0,14 \rightarrow$ familiile nobile mai păstrează influența comportamentului demografic al categoriei sociale de origine și a celor prin care au trecut, nu adoptă în întregime comportamentul demografic specific categoriei în care au intrat, iar acest proces a influențat favorabil dimensiunea familiei cu 0,14 copii ;

— $I_{ef} = D_{ef} - D_{im} = 1,94 - 2,12 = -0,18 \rightarrow$ mobilitatea socială, proces complex cu influențe contradictorii, a condus, în cadrul populației cercetate, la reducerea dimensiunii familiei cu 0,18 copii.

I_{ef} este, așadar, rezultanta lui I_t și I_o , sau mai explicit influența mobilității sociale asupra dimensiunii familiei, este rezultanta influențelor trecutului social al familiei (reprezentat prin originea socială și categoriile sociale străbătute) și ale prezentului său social, asupra comportamentului demografic.

În cadrul grupei B : $D_{ef} = 1,74$; $D_{im} = 2,03$; $D_p = 1,75$; $I_t = 0,28$; $I_o = 0,1$; $I_{ef} = -0,29$.

Apare surprinzătoare influența negativă a originii sociale (I_o) asupra dimensiunii familiei în cazul subiecților femei. Acest fenomen se explică prin aceea că muncitoarele, provenite din familii de țărani, au o dimensiune a familiei mai redusă decît familiile tipice de muncitori, fie datorită influenței virstei, fie a veleităților de afirmare socială. Privind comparativ rezultatele celor două grupe, se impun următoarele concluzii :

- influența prezentului social, deci a categoriei sociale actuale, asupra comportamentului demografic este mult mai puternică decît influența originii sociale și a mediului social parcurs ;

- dacă se poate vorbi de un anumit tradiționalism, în sensul moștenirii parțiale a comportamentului demografic al familiei de origine, atunci purtătorii lui sînt bărbații ($I_o = +0,14$ în grupa A, pe cînd în grupa B această influență este negativă).

Pe măsura dezvoltării multilaterale a societății socialiste, se creează condiții pentru omogenizarea socială, pentru ștergerea treptată a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și munca intelectuală, dintre sat și oraș, dintre munca agricolă și cea industrială, de apropiere între clasele sociale și de formare a poporului muncitor unic.

Consolidarea comunității economice, social-politice, ideologice și culturale a membrilor societății socialiste va avea fără îndoială o influență puternică și asupra comportamentului demografic, determinând într-un viitor apropiat (2-3 decenii) formarea unui comportament demografic — dacă nu unic — cu siguranță mai puțin diferențiat.

Având în vedere tendința evidentă de reducere a fertilității, este necesar ca pentru realizarea unui raport demoeconomic optim să se aplice cu consecvență în viața politică demografică a partidului nostru privind stimularea natalității, ocrotirea mamei și copilului, întărirea familiei.